

بسم الله الرحمن الرحيم

سیر مطالعاتی عاشورا پژوهشی

منبع: سایت هم‌اندیشی

<http://www.hamandishi.net/new/index.php/seire-motaleati/1228-01>

۱. آینه در کربلاست؛ محمدرضا سنگری ، انتشارات قدیانی
این کتاب، پژوهش و نگارشی نو در بازشناخت نهضت عاشورا و ترکیبی از روایت، تطبیق، تحلیل، تذکر و سیر تاریخی حوادث و رویدادهای کربلا به شمار می‌آید .
مؤلف در این کتاب طی ۴۱ مرحله کوشیده است «چگونگی» و «چرایی» واقعه عاشورا را به صورت دقیق و مستند با سیر رخدادها، پیگیری کند. وی در این مسیر زمینه‌ها و موقعیت‌هایی را که در تکوین و شکل‌گیری حوادث مؤثر بوده‌اند، بازگو کرده است.
بر اساس معرفی ناشر، کتاب «آینه در کربلا» از دقیق‌ترین و جزئی‌ترین پردازانه‌ترین مکتوبات این عرصه است که نویسنده با استناد به منابع موثق تاریخ علمای شیعه و پس از ۱۲ سال پژوهش کوشیده است تحلیل جامعی از حادثه کربلا و شهادت سومین پیشوای مظلوم شیعیان جهان ارائه دهد.
جزئیات حوادث، اسامی افراد تأثیرگذار در حادثه، نقشه راه کاروان امام حسین(ع)، شخصیت‌پردازي شهدای کربلا، گفت‌وگو و رجزهایی که شهدا در لحظات پیکار با افراد دشمن داشته‌اند، نحوه به شهادت رسیدن تمامی شهدا، اسارت بازماندگان کربلا از کوفه و شام و رسیدن آنها به مدینه و ... از جمله مباحث این پژوهش به شمار می‌روند.

در پایان این نوشتار نیز منابع و مأخذ کتاب به ترتیب حروف الفبا در ۳۱ صفحه جای دارند .

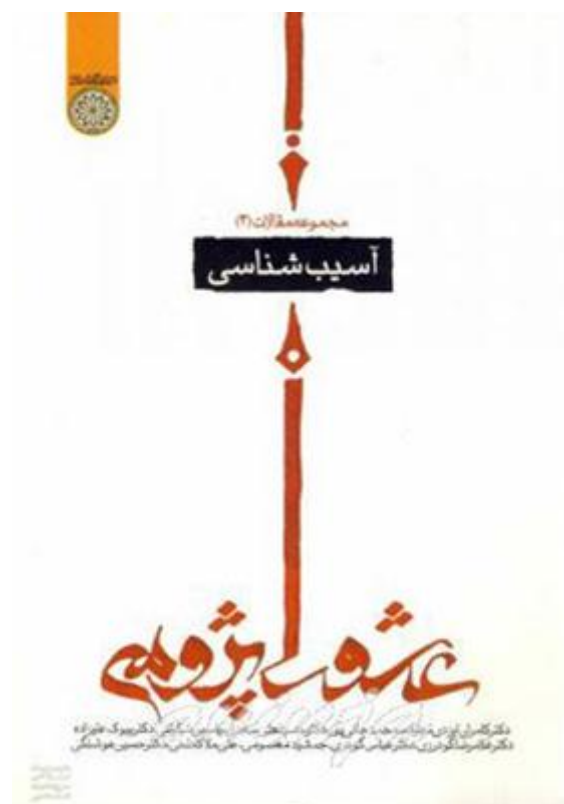
۲. زمینه‌های قیام امام حسین (ع)؛ حسین عبدالمحمدی، پژوهشگرده تحقیقات اسلامی در این کتاب مهم‌ترین علت قیام امام حسین علیه‌السلام تغییر ماهیت اسلام و دور شدن جامعه اسلامی از آرمان‌های بلندی بود که بعثت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله آنها را به ارمغان آورده بود. هدف اصلی قیام، مسدود کردن رخنه و پرکردن شکاف انحرافی بود که در تفکر دینی در صدر اول پدید آمده بود. سایر عوامل، علل زمینه‌ساز قیام عاشورا محسوب می‌شوند .

قیام سالار شهیدان حضرت اباعبدالله‌الحسین علیه‌السلام به عنوان بزرگ‌ترین حادثه تاریخ اسلام، پس از رحلت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله و به عنوان يك انقلاب بزرگ اجتماعی، از حوادثی است که زمینه‌های آن یکبارہ در سال ۶۱ هجری پیدا نشد، بلکه ریشه‌های آن را باید در چند دهه پیش و در تحولات فرهنگی، سیاسی و اجتماعی عصر خلفا جست‌وجو کرد . آنچه پس از رحلت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله رخ داد، ریشه در حوادث عصر رسالت داشت و آن‌ها نیز به نوبه خود از حوادث پیش از اسلام نشأت می‌گرفت. حادثه عاشورا نیز یکی از پیامدهای تلخ دوران پس از رحلت رسول خدا بود. به عبارت دیگر، عاشورا حلقه‌ای از زنجیرهای به هم پیوسته‌ای بود که يك سر آن به حوادث پس از رحلت پیامبر و سر دیگر آن به «کربلا» منتهی گردید.

بخشی از عناوین اصلی کتاب شامل موارد زیر است:
سنت‌ها و هنجارهای عصر جاهلیت؛ زمامداری لجام گسیخته؛ غرور و تکبر توانگران؛ جنگ‌های ممتد قبیله‌ای؛ تبعیت کورکورانه؛ شرب خمر و فساد در جاهلیت؛ قساوت و شقاوت؛ جهل و خرافه‌گرایی؛ ادبیات بی‌محتوا؛ نظام طبقاتی؛ اسلام و تحول همه جانبه در زندگی فردی و اجتماعی؛ انقلاب ارزش‌ها؛ حاکمیت اولیاء خدا؛ ترویج فضیلت‌های انسانی؛ کرامت نفس؛ عدالت و حق‌گرایی؛ ایثار و فداکاری؛ وحدت و برادری؛ تحول ادبی؛ جریان‌های مخرب و خزنده ؛

القاء شبهه و ایجاد تردید در مبانی عقیدتی؛ تضعیف شخصیت و قداست پیامبر؛ اجتماع منافقان در مدینه؛ عصر معاویه دوران سراشیبه و سقوط ارزشهای اسلامی؛ بی‌اعتنایی کامل به فضیلت‌ها و ارزش‌های اسلامی؛ پیمان شکنی معاویه در تبدیل خلافت به سلطنت؛ خیانت‌های معاویه از دیدگاه امام حسین؛ عصر یزید نفي همه اندیشه‌ها و ارزش‌های اسلامی؛ تلاش مؤمنان راستین جهت حفظ و احیای اسلام ناب محمدی؛ زندگانی امیرمؤمنان علی علیه السلام در عصر خلفا و نقش وی در حفظ و احیای اسلام.

کتاب فوق را می‌توانید از [اینجا](#) دانلود نمایید.

3. مجموعه مقالات عاشورا پژوهی: آسیب شناسی؛ کامران ایزدی مبارکه، نشر دانشگاه امام صادق (ع)

حماسه بی بدیل عاشورا که احیاگر اسلام راستین و رمز بقای آن است، به علل گوناگون دستخوش تحریف گردیده است. به رغم کوشش های علمی درخور تقدیری که در جهت زدودن این تحریف ها صورت پذیرفته است، تداوم روشمند این جریان ضروری می نماید. راقم این سطور در صدد ارائه الگوهایی است که بتوان اخبار این حماسه ی جاودان را به نقد کشید و از این رهگذر در حدّ میسور چهره تابناک آن را هویدا ساخت .

در این کتاب نقش محوری واقعه عاشورا در هویت بخشی به فرهنگ تشیع به عنوان حقیقتی انکارناپذیر تبیین شده است. فراوانی روایات ماثور از اهل بیت (ع) و منابع پر تعداد که به روایت و تحلیل حوادث این حماسه بی مانند پرداخته اند، مؤید این ادعا است. نهضت های علویان که در تاریخ تشیع با الهام از این قیام خونین به وقوع پیوست، از نمودهای دیگر این نقش محوری است .

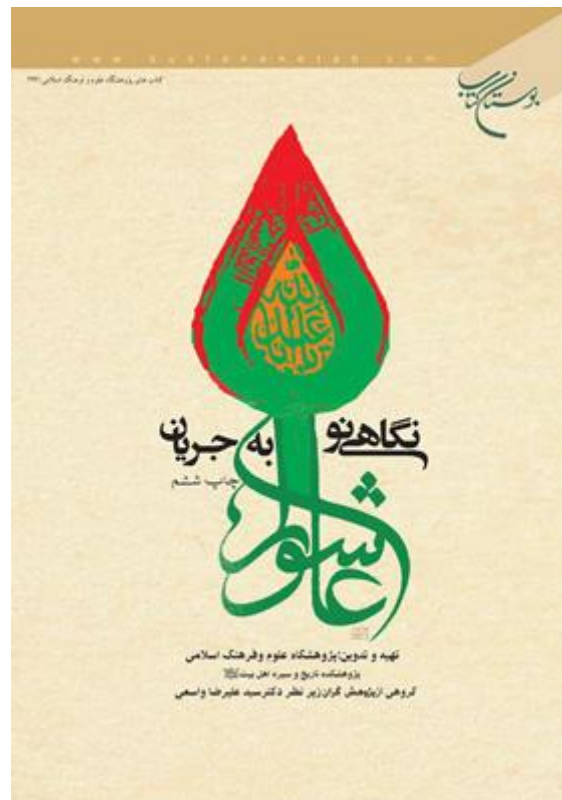
یکی از ریشه های اصیل و انکارناپذیر انقلاب اسلامی که بارها در بیانات امام خمینی (ره)

مطرح گردید، نهضت عاشورا است. رزمندگان سلحشور ایران اسلامی نیز در طی سال های دفاع مقدّس همواره با الهام از قیام سیدالشهدا (ع) و تاسی به آن حضرت در برابر تجاوز دشمنان ایستادگی کردند. این نمونه ها حاکی از زنده بودن حماسه کربلا و نقش آفرینی مؤثر آن در طی تاریخ است.

با مروری بر روایات، منابع تاریخی و مقاتل به نظر می رسد، برخی دوستان ساده انگار و نیز دشمنان غدار به نقل اخباری پرداخته اند که خواسته یا ناخواسته عظمت این واقعه بی بدیل را خدشه دار ساخته، از کارکردهای تاریخ ساز آن کاسته اند. به رغم تلاش هایی که محدث نوری در کتاب لؤلؤ و مرجان و استاد شهید مرتضی مطهری در کتاب حماسه حسینی در زدودن تحریف از چهره ی تابناک قیام عاشورا نموده اند، هنوز این سؤال باقی است که آیا همه اخبار ضعیف و بعضاً ساختگی در این خصوص معلوم شده است؛ و با چه روشی می توان به نقد اخبار و منابع عاشورا پرداخت؟

در نوشته حاضر نویسنده بر آن است که با ارائه گونه هایی از نقد که با چند خبر بررسی کرده است، روش بازشناسی اخبار سره از ناسره را معرفی نماید تا این نهضت بی بدیل نزدیک تر به واقع رخ بنماید.

کتاب حاضر مشتمل بر هشت مقاله است که در آن عاشورا در چارچوب شرایط و نیاز جامعه معاصر در طیف متنوعی از ظرافت های اجتماعی تبیین و تحلیل می شود . برخی از عناوین مقالات عبارت اند از: تفسیر به رأی و نقد اخبار عاشورا در مکاتب تاریخ نگاری شام و عراق ، کژی ها و کاستی های مراسم عزاداری و ذکر مصائب عاشورای حسینی، رویکردی راهبردی ، روش های شناخت آسیب ها و...

4.نگاهی نو به جریان عاشورا؛ دکتر علیرضا واسعی ، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی بزرگ ترین رویداد تاریخی در زندگانی سیدالشهدا(ع) که بیشترین اطلاعات قابل دسترس نیز درباره آن موجود است، واقعه عاشورای سال ۶۱ قمری است. این رویداد به سبب گستردگی دامنه تحولات و تأثیرگذاریش، مجال بسیاری برای بحث و گفتگو دارد و از هر زاویه ای که بدان

نگریسته شود، افقی جدید پیش روی دیدگان گشوده می‌شود. در این کتاب، با بهره‌گیری از مجموعه مقالاتی در خصوص عاشورا و امام حسین(ع)، تلاش شده زوایایی از تاریخ زندگی امام حسین(ع) (بررسی شود).

در مقالات این مجموعه سه موضوع اساسی شخصیت امام حسین(ع) و واقعه عاشورا، اصحاب و یاران سیدالشهدا و بناهای مقدس منتسب به آن حضرت مورد بحث واقع شده است.

در مقاله "رازهای ماندگاری عاشورا"، نویسنده کوشیده است نشان دهد چه علل و عواملی در ماندگاری نام و یاد عاشورا مؤثر بوده‌اند و چرا از میان رویدادهای صدر اسلام و ادوار بعدی این واقعه تبلور و تجلی بیشتری یافته است.

مقاله "امام حسین(ع) و صلح امام حسن(ع)" در پی آن است تا بیان کند آن حضرت پیش از امامت از چه جایگاهی برخوردار بوده است.

مقاله "جوانان و نوجوانان در کربلا" نیز نقش‌آفرینی جوانان و نوجوانان را در صحرای کربلا تصویر کرده و نشان داده است که جمع اندک یاران امام(ع) (متشکل از طیف‌های مختلف بوده است).

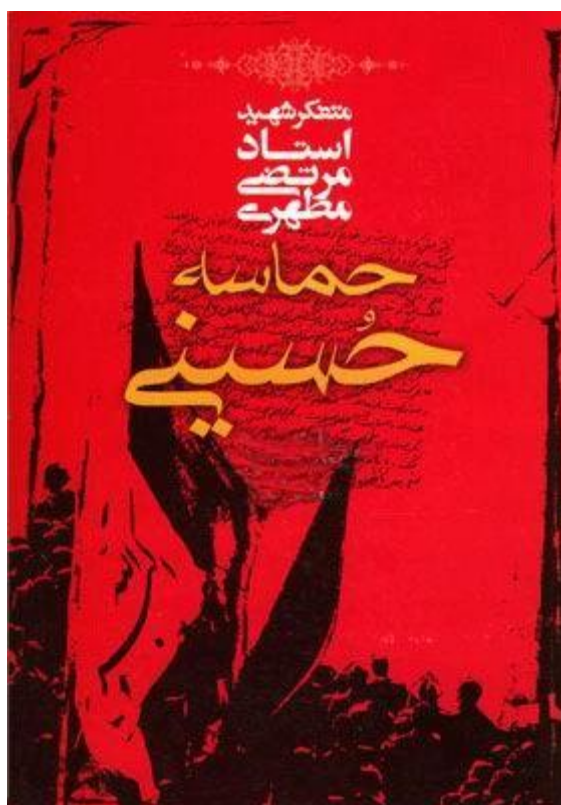

5. بازشناسی نهضت عاشورا؛ به اهتمام محمود اصغری، انتشارات دانشگاه علوم اسلامی رضوی

کتاب بازشناسی نهضت عاشورا به قلم جمعی از نویسندگان در پنج بخش ماهیت و رویکردها، شرایط تاریخی، اهداف و آثار، درس‌ها و عبرت‌ها و عاشوراپژوهی تدوین شده است.

تحلیل حادثه بزرگ و بی‌نظیر عاشورا، در حقیقت بازشناسی و بازکاوی نهضتی است که از مهم‌ترین وقایع تاریخی در حیات بشر به شمار آمده و در تاریخ اسلام، بعد از بعثت حضرت ختمی مرتبت(ص)، با توجه به تأثیر شگرف آن بر حیات انسان و مکتب زندگی‌ساز اسلام،

مهم‌تر از این واقعه را نمی‌توان یافت. واقعه کربلا، زاویه و شاخصه، ماهیت‌شناسی و رویکرد هدف‌شناسانه به نهضت عاشورا، جستارهای انسان‌شناختی در نهضت عاشورا، مبانی عرفانی حسینی و مبانی روان‌شناختی حماسه کربلا در پدیداری نگرش‌ها از مهم‌ترین مطالب بخش نخست این اثر با عنوان ماهیت و رویکردها است. بخش دوم کتاب به شرایط تاریخی و شیوه مبارزاتی امام حسین(ع)، تحلیل جامعه‌شناختی از نهضت عاشورا، عقلانیت نهضت اباعبدالله(ع) و بنیادهای شکل‌گیری عاشورای حسینی پرداخته است و بخش سوم، احیاگری و جنبش احیاگرانه امام حسین(ع)، دستیابی به عزت اجتماعی، آثار و برکات نهضت عاشورا و جلوه‌ای از نتایج و دستاوردهای آن را بررسی می‌کند. درس‌های برگرفته از نهضت عاشورا در نگاه امام خمینی(ره)، نهضت عاشورا، پیام‌ها و پیامدها، نقش عاشورا در بین ملت‌های جهان و عبرت‌های عاشورا در نگاه بلند رهبری از مهم‌ترین مطالب بخش چهارم است. رویکرد جامعه‌شناسانه، نگاهی نوپدید در عاشورا پژوهی و توصیف آثار عاشورایی نیز از مهم‌ترین عنوان‌های بخش پنجم این اثر بشمار می‌آیند.

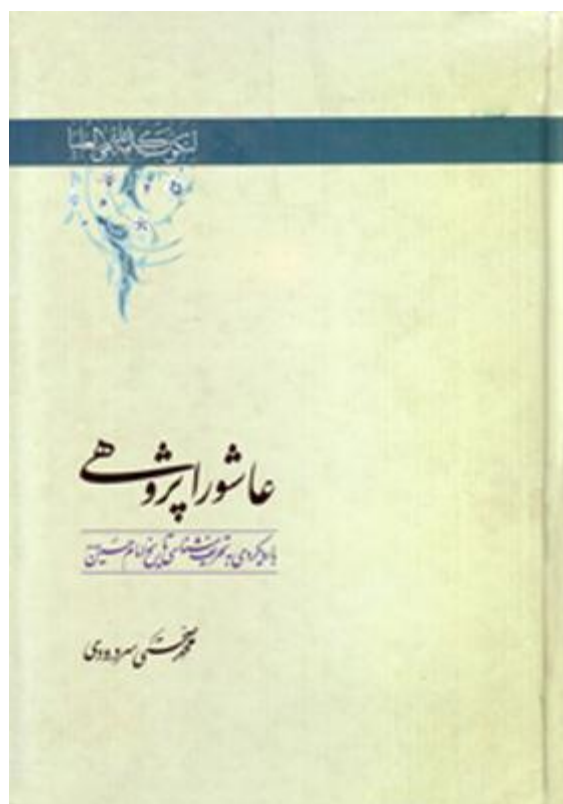
6. حماسه حسینی؛ شهید مرتضی مطهری، انتشارات صدرا
 این کتاب مشتمل بر سخنرانی‌ها و یادداشت‌های استاد شهید مرتضی مطهری درباره امام حسین(ع) است که در دو بخش نوشته شده است. بخش اول شامل هفت فصل است: فصل اول «حماسه حسینی»، مجموعه سه سخنرانی استاد مطهری با همین عنوان است که در سال ۱۳۴۷ در حسینیه ارشاد ایراد شده است. فصل دوم سخنرانی‌های استاد با عنوان «تحریفات در واقعه تاریخی کربلا» است. فصل سوم «ماهیت قیام حسینی»، فصل چهارم یک سخنرانی از شهید مطهری با نام «تحلیل واقعه عاشورا» است، فصل پنجم «شعارهای عاشورایی» است که در روز عاشورای سال ۱۳۵۲ در مسجد نارمک ایراد شده است. فصل ششم مجموعه هفت جلسه سخنرانی استاد با نام «عنصر امر به معروف و نهی از منکر در

نهضت حسيني» است که در این فصل افزون بر این موضوع، به طور کلی اصل «امر به معروف و نهی از منکر» مورد بحث واقع شده و طی آن مسائل اجتماعی و سیاسی روز نیز مطرح می‌شود. فصل هفتم «عنصر تبلیغ در نهضت حسینی»، در این فصل نیز مجموعه هفت سخنرانی از استاد مطهری با همین نام ذکر شده است که به طور کلی «تبلیغ در اسلام» نیز مورد بحث واقع شده است.

بخش دوم مشتمل بر یادداشت‌های استاد در این موضوعات است که برخی از این یادداشت‌ها به صورت يك مقاله است و برخی نیز چند سطری بیش نیستند. برتری این بخش این است که برخی مطالب موجود در بخش اول را با تفصیل بیشتری توضیح داده است. و به طور کلی این دو بخش مکمل یکدیگرند.

این کتاب، تاریخ نگاری نیست، بلکه تحلیل تاریخ است و در آن به جنبه درس‌آموزی و الگوگیری از قیام امام حسین(ع) و لزوم پیراستن آن از تحریف‌ها تکیه و تأکید شده است. کتاب یاد شده با همین عنوان در ۳ جلد مجزا از سوی انتشارات صدرا با چاپ‌های گوناگون منتشر شده است.

کتاب فوق را می‌توانید از [اینجا](#) دانلود نمایید.

7. عاشورا پژوهی با رویکردی به تحریف شناسی تاریخ امام حسین علیه اسلام؛ محمد

صحتی، انتشارات خادم الرضا (ع)

این کتاب مقالاتی پیرامون عاشورا است که در شش فصل نگارش یافته و با پیش در آمدی که نویسندگان در توضیح و اهمیت کتاب بیان داشته آغاز، وبا فهرست آیات، احادیث، اشعار و نام‌ها پایان می‌یابد.

فصل اول کتاب با عنوان «ماخذ شناسی تاریخ امام حسین (ع)» سه مقاله را شامل می

شود :

مقاله اول سند شناسی عاشوراست. در این مقاله به معرفی مشهورترین منابع در باره عاشورا پرداخته شده است. وی این منابع را به دو دسته: مستقل (اختصاصی) و غیر مستقل تقسیم کرده است. منابع مستقل را نیز به متون نشر یافته و متون نشر نیافته تقسیم و به ترتیب سال وفات نویسندگان، آنان را مرتب کرده است و در باره هر کتاب توضیح مختصری نیز آورده است.

مقاله دوم با عنوان «کتابشناسی توصیفی - انتقادی پیرامون تحریف های عاشورا» است نویسنده، نخست به انتقادات خود در کتابهای نوشته شده درباره عاشورا اشاره می کند. سپس این کتابها را به دو دسته: کتابهای تحریف ساز و کتابهای تحریف ستیز تقسیم کرده و به معرفی این کتابها و برخی از تحریفات بیان شده در آنها می پردازد. در پایان برخی پژوهشهای پراکنده نیز آمده است.

مقاله سوم این فصل با نام «باز خوانی فرهنگ عاشورا» به معرفی و نقد و بررسی کتاب فرهنگ عاشورا نوشته جواد محدثی پرداخته است.

فصل دوم کتاب با عنوان «عاشورا در شعر شاعران سده اول» به بررسی دیوان ابو الاسود دثلی و اشعاری که در مرثیه امام حسین (ع) سروده است و دیوان کمیت بن زید اسدی مشهور به هاشمیات پرداخته است. وی مختصری از زندگی شاعر و کتابشناسی موضوع را نیز آورده است.

فصل سوم کتاب به مبحث عاشورا در آرا و اندیشه ها در پنج مقاله می پردازد. نویسنده در این مبحث به بیان پرسش هایی در باب رویداد کربلا و طرح دیدگاههای گوناگون در تحلیل و تفسیر عاشورا پرداخته است. دیدگاههای ابن عربی، ابن تیمیه، ابن کثیر و ابن خلدون از آن جمله اند.

در مقاله دوم این فصل به بررسی عاشورا از دیدگاه اهل سنت پرداخته است: جاحظ، عبد الجبار معتزلی، ابن جوزی، ابن ابی الحدید و ابن ابار اندلسی از جمله اندیشمندانی هستند که در این بخش نظرات و اندیشه های آنان نسبت به عاشورا نقد و بررسی شده است.

نویسنده بر این باور است که تاریخ نویسان و مقتل نگاران در سه سخن هم رای و هم صدا هستند: فساد در دستگاه خلافت و اجتماع امت، امتناع امام حسین (ع) از بیعت با یزید، نامه های اهل کوفه به امام حسین (ع). این سه سخن محور هایی است که نویسنده در مقاله بعدی به آنها پرداخته و مصادیق آنها آورده است.

در مقاله چهارم این فصل هدف های امام از منظر علمای شیعه بیان شده است. اهدافی چون بر پایی حکومت، شهادت، امر به معروف و نهی از منکر، عزت نفس و غیرت دینی، انجام وظیفه، گریه و عزاداری، کفاره گناهان بر رسی نظر قائلین به این دیدگاه ها در این مقاله بیان شده است.

در مقاله پنجم با نام هدف غایی و نهایی، جمع بندی و نتیجه گیری و نظر نویسنده بیان شده است.

فصل چهارم «عرفان و آزادی در آینه عاشورا» در سه مقاله مطرح شده است: در مقاله اول از این فصل بحث آزادی و آزادگی در نهضت عاشورا و در کلام امام و یاران ایشان آمده است.

در مقاله دوم با عنوان «بررسی مقتل الحسین شیخ صدوق»، ابتدا جایگاه شیخ صدوق و آثار ایشان آورده شده است. آنگاه به دیدگاه شیخ در باره عاشورا و چکیده ای از مقتل الحسین پرداخته شده است.

در مقاله سوم این فصل کتاب آتشکده نیر تبریزی که به زبان شعر و قالب های مثنوی، ترکیب بند، قصیده و غزل است، بررسی شده و ویژگی ها و اهمیت کتاب آمده است.

در مقاله چهارم نیز قرائت علامه مجلسی از قیام عاشورا مطرح شده است.

فصل پنجم «تحریف شناسی تاریخ امام حسین (ع) و عاشورا» مشتمل بر سه مقاله است:

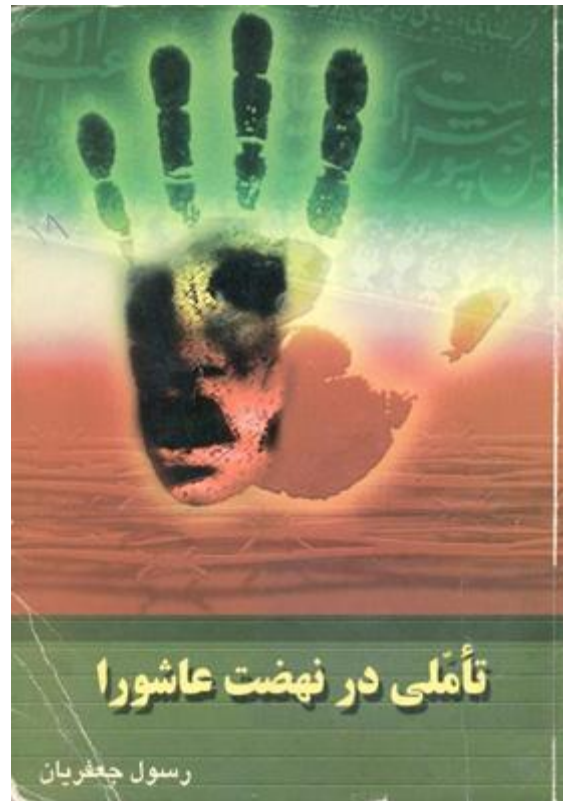
در مقاله نخست نویسنده به عوامل و انگیزه های تحریف اشاره کرده و چند عامل را در تحریف عاشورا مهم دانسته است. راویان اموی و مورخان حکومتی، تحریف برای تبرئه خلیفه، افسانه سازی در برابر عاشورا و عوام زدگی آن جمله اند.

در مقاله دوم به باز خوانی چند حدیث مشهور پیرامون عاشورا پرداخته است. وی معتقد است مقتل نگاران و روضه خوانان سخنان بسیاری را همچون: "ان الحیوه عقیده و جهاد" و "هل من ناصر ینصرنی" و... در قالب نثر و شعر به امام نسبت داده اند که سند و مدرک معتبری ندارند و

کم کم به عنوان زبان حال در کتابهای مقاتل جای گرفته است. مقاله سوم از عاشورا تا امام حسین (ع) در واقع معرفی کتاب «مع الרכب الحسینی من المدینه الی المدینه» است. شاخصه های مهم کتاب و نقد و بررسی این کتاب شش جلدی در این مقاله آمده است.

کتاب فوق را می توانید از [اینجا](#) دانلود نمایید.

8. تأملی در نهضت عاشورا؛ رسول جعفریان، نشر علم
کتاب «تأملی بر نهضت عاشورا» به قلم رسول جعفریان و به همت انتشارات نشر علم منتشر شده است. در نخستین بخش این کتاب، به معرفی کهن‌ترین و مهم‌ترین متون تاریخی مربوط به تاریخ عاشورا پرداخته شده است؛ لذا مقتل‌های «ابومخنف»، «محمد بن سعد»، «بلاذری»، «دینوری» و «ابن عثم» که پنج مقتل اصیل و منبع مقاتل دیگر است مورد بازبینی قرار گرفته است و در ادامه در مورد طبری و تاریخ عاشورا سخن به میان آمده است. نویسندگان معتقد است که مهم‌ترین مقتلی که در تاریخ طبری آمده، مطالبی است که از کتاب «مقتل الحسین» اثر «ابومخنف» بیان شده است و این متن را طبری از طریق هشام بن محمد بن سائب کلبی روایت کرده و به علاوه، از خود مقتل هشام کلبی هم بهره زیادی برده است. نویسندگان در بخش دیگر فصل نخستین، در مورد مقتل الحسین خوارزمی سخن گفته است که در دو جلد در هند به چاپ رسیده است. در پایان این بخش منابع داستانی، ادبی نهضت عاشورا را مورد واکاوی قرار داده است.
فصل دوم این کتاب با عنوان «زمینه‌های قیام کربلا» آغاز شده که در آن وضعیت قریش و جناح‌های داخلی آن تا کربلا مورد تحلیل قرار گرفته است و در ادامه نحوه برخورد با دین اسلام پس از رحلت رسول‌الله (ص) مورد تحقیق قرار گرفته شده است و نگارنده برخورد

مصلحت‌جویانه، سودجویانه و برخورد ارادتمندانه امام علی(ع) با کتاب و سنت را سه نوع برخورد با اسلام معرفی کرده است. در این فصل نظام‌های سیاسی از زمان رسول خدا(ص) تا حکومت معاویه مورد بررسی قرار گرفته و نظام نبوی ولایی، نظام خلافت و نظام سلطنتی - خلافتی سه نوع نظام سیاسی است که نویسنده آنها را بررسی کرده است.

برخورد امام علی(ع) (و آل علی(ع) با مشکلات و دشواری‌ها، چگونگی عقاید عامه مردم در مناطق مختلف، راه‌های منحرف کردن عامه مردم توسط امویان، چگونگی امر تحریف دین در این دوره، عناوین بخش‌هایی است که در این فصل مورد تأمل قرار گرفته است.

گزارش تاریخی رویداد کربلا، اربعین امام حسین(ع)، حکمت شهادت امام حسین(ع)، آثار نهضت امام حسین(ع)، از دیگر عناوین این فصل‌هاست و در ادامه کتاب «کامل الزیارات ابن قولویه» ارزیابی شده است.

در نهایت ابعاد شعاری و شکلی نهضت امام حسین(ع)، بررسی تاریخی عزاداری اهل سنت برای امام حسین(ع)، تحریفات عاشورا و بررسی روضة الشهداء ملاحسین کاشفی مورد ارزیابی قرار گرفته است.